

Недибалюк О. Г., студентка,
юридичний факультет, Чорноморський національний
університет імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Шведова Г. Л., к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

Питання протидії незаконному заволодінню транспортними засобами займає важливе місце протидії злочинності. Адже таке заволодіння може призвести до людських жертв, пошкоджень транспортних засобів, дорожніх споруд і комунікацій, знижує безпеку руху. Понад 20 % викрадень автотранспорту, причому здебільшого з тяжкими наслідками, скоюється неповнолітніми, у зв'язку з чим цей злочин набуває ще більшої суспільної небезпеки. Тому дана проблема потребує підвищеної уваги і ефективності протидії як з боку органів внутрішніх справ України, так і з боку суспільства.

Відомо, що «об'єкт злочину – це охоронювані кримінально-правовими нормами суспільні відносини та соціальні блага, на які посягає злочин».

У теорії кримінального права думки науковців розділились щодо визначення об'єкта злочину незаконного заволодіння транспортним засобом. Наразі ми розглянемо думки В. О. Навроцького, М. Й. Коржанського, В. А. Мисливого, В. І. Єгорова, Ю. Іванова.

Деякі автори вважають, що незаконне заволодіння транспортними засобами має один безпосередній об'єкт, але визначають щодо нього різні суспільні відносини: «безпека експлуатації транспортних засобів», «громадський порядок», «громадська безпека», «система суспільних відносин, що регламентують права власності», «безпека життя і здоров'я людей» тощо. Так, наприклад В. О. Навроцький вважає, що «Основним безпосереднім об'єктом злочину є контрольоване використання транспортних засобів, перелічених у примітці до ст. 286 КК» [1, с. 43]. Контрольоване використання транспорту, як об'єкт пояснюється тим що самовільне незаконне заволодіння транспортними засобами у багатьох випадках скоюється особами у стані алкогольного сп'яніння, при відсутності прав на керування транспортом. Але трапляються й такі випадки, коли незаконне заволодіння транспортними засобами скоюється особами, які добре володіють правилами дорожнього руху і реальної загрози безпеці руху не виникає.

Інші вчені поділяють безпосередній об'єкт незаконного заволодіння транспортними на головний та додатковий, висловлюють різні точки зору як з питання про те, які суспільні відносини складають безпосередній

об'єкт даного злочину, так і про те, які суспільні відносини належать до головного, а які до додаткового об'єкта. Адже незаконне заволодіння транспортними засобами, як і багато інших злочинів, завдають шкоди декільком групам суспільних відносин, тому це діяння посягає не лише на один об'єкт (громадський порядок, громадську безпеку чи безпеку руху механічних транспортних засобів). Професори М. Й. Коржанський та В. А. Мисливий приділяють увагу не лише безпосередньому, а й додатковий об'єкту. Вони зазначають, що «Основний безпосередній об'єкт цього злочину – безпека руху та експлуатації транспорту, додатковий – здоров'я, життя громадян та відносини власності» [2, с. 32]. На нашу думку, досить логічним є твердження В. І. Єгорова, який зазначає, що «головним безпосереднім об'єктом незаконного заволодіння транспортом є право власності, а додатковим – порядок використання транспорту як джерела підвищеної небезпеки» [3, с. 46], адже право власності, на відміну від безпеки руху та експлуатації транспорту, порушується завжди, зокрема при пересуванні на них там, де відсутні інші транспортні засоби (у полі, лісі, безлюдних відкритих місцевостях), або при незаконному заволодінні транспортним засобом досвідченою особою, яка має кваліфікацію водія. Власник при цьому позбавляється можливості використовувати право власності, яке передбачено законом, тобто порушуються врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування та розпоряджання майном (ст. 316, 317 ЦК України) [4, с. 78]. На основі вищевикладеного вважаємо за необхідне погодитись з думкою професора В. І. Єгорова, який доводить, що безпосереднім об'єктом злочину слід визначати не суспільні відносини у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту, а суспільні відносини у сфері власності. Адже, наприклад, навряд чи можна погодитись, з тим, що незаконне заволодіння транспортним засобом, вчинене водієм-професіоналом у тверезому стані, який дотримується правил дорожнього руху, загрожує суспільним відносинам у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту.

Незаконне заволодіння транспортним засобом завжди пов'язане з порушенням права власника на користування і розпоряджання майном, тобто посягає на основні складові права власності. При цьому, вчиняючи незаконне заволодіння транспортним засобом, винний усвідомлює порушення ним прав власника та незаконне використання чужого майна. Конституція України у п. 4 ст. 13 проголошує, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки [5, с. 32]. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Актуальним є погляд Ю. Іванова, який вважає, що норма, яка регламентує відповідальність за незаконне заволодіння транспортними засобами, має бути вміщена у ту главу КК України, яка встановлює

відповідальність за посягання на власність. Треба врахувати специфічність предмета злочину – транспортний засіб як джерело підвищеної небезпеки, а також те, що це діяння спрямоване не лише на остаточне заволодіння цим засобом, так і на тимчасове його використання.

Норми кримінального законодавства, які встановлюють відповідальність за транспортні злочини, мають бланкетні диспозиції. При такому способі описування ознак злочину їх неможливо повністю визначити без глибокого вивчення нормативних актів, що належать до інших галузей права.

Аналіз ст. 289 КК України і практика її застосування свідчить, що при кваліфікації незаконного заволодіння транспортними засобами допускається різне тлумачення окремих, вжитих законодавцем понять, що призводить до різнобою у слідчій та судовій практиці, неоднакового вирішення задач, що постають. Таким чином, існує потреба в удосконаленні як самої норми, так і практики її застосування, а отже й судового її тлумачення, а також приведення до загального знаменника цілого ряду питань.

Успішне виконання покладених на спеціалізовані органи завдань щодо протидії злочинності, особливо з незаконним заволодінням транспортними засобами, залежить не тільки від професіоналізму правоохоронців, а й від точного і коректного формулювання норм кримінального права. Тож, дискусійне питання про місце незаконного заволодіння транспортними засобами в структурі Кримінального кодексу України залишається відкритим.

Література

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: Каннон, 2001. – С. 739-742.
2. Коржанський М. Й., Мисливий В. А. Кваліфікація автотransпортних злочинів / М. Й. Коржанський, В. А. Мисливий. – К.: Правова думка, 1996. – 78 с.
3. Егоров В. И. Ответственность за угон автотранспортных средств по советскому уголовному праву / В. И. Егоров. – М.: Юрист, 1997. – 112 с.
4. Цивільний кодекс України: офіційний текст. – К.: Кондор, 2003. – 105 с.
5. Конституція України. – К.: Українська Правнича Фундація, 1996. – 48 с.